

Urednik
Zoran Hamović

Likovni urednik
Milena Lakićević

© Clio, 2017. Sva prava za izdanje na srpskom jeziku zadržana.
Ova publikacija, u celini ili delovima, ne sme se umnožavati,
preštapavati, pohranjivati u memoriju kompjutera ili na bilo koji
način prenositi – elektronski, mehanički, fotokopiranjem, snimanjem
ili na drugi način – niti može na bilo koji način ili bilo kojim
sredstvima biti distribuirana bez odobrenja izdavača.

Naslov originala
Feridun Zaimoglu
Isabel

Originally published in the German language as „Isabel” by Feridun
Zaimoglu

© 2014, Verlag Kiepenheuer & Witsch GmbH & Co. KG, Cologne/
Germany

© of the translation: S. Fischer Foundation by Order of TRADUKI

Feridun Zaimoglu

Izabel

Prevela s nemačkog
Maja Anastasijević

Beograd, 2017

Mojoj sestri Belhe

Muškarci bez zemlje. Žene bez neba. Vreme posle neumerenosti. Potrošena, upijena svetlost – kraj.

Izabel je pročitala redove, iscepala list iz bloka, zguzvala ga i ćušnula u džep sako. Bez budalastih oprostajnih pisama. Nema smisla. Vrelina joj jurnu u lice. Bez uvijanja u oblandu od laži. Pacovi su pojeli pacove, ljubav je prošla, ljubavnici su ležali jedno pored drugog kao vreli leševi. Posle tri godine i dvanaest dana svetlost se ugasila. Izabel je užurbano hodala po stanu, osvrkala se: njegovo pokućstvo, njegova lična imovina, njegovi trofeji doneti iz drugih gradova. Lep muškarac, njen bivši dečko. Njegova opsednutost sakupljanjem: na policama mišićave muške figurice, lutke sa savitljivim udovima upakovane u šareni, sjajni celofan. Tokom razgovora o raskidu rekao je: „Znam, smešno je. Odrastao sam čovek i gomilam igračke. Naporno radim, dozvoljavam sebi luksuz. Suština je u tome.“

Odjurila je u kuhinju. Da brzo pogleda, da nešto ne zaboravi. Pramen kose zakačio se za lepljivu traku na vratima visećeg elementa. Cimnula je i isekla nožem. Njena kovrdža na traci za hvatanje muva – to bi mu se svidelo.

Jo je pozva u veliku sobu. Skupi uređaji, kožna sofa. Goli, neravni zidovi, tapete je sama poskidala. Dragi je plaćao stanarinu, ljubljena je obavljala kućne poslove. Zurila je u crni japanski podni dušek, poklon od njega.

Bila si mu kućni ljubimac, reče Jo, ti u njegovom svetu kao svinja na sofi.

Sve je njegovo, reče ona.

Ne izgleda kao neko ko ima novca. Ali, pravi bogataši nose krzno unutra.

U prvo vreme bilo je lepo.

Uvek je... Koji broj cipela nosi?

Četrdeset pet.

Šteta.

Neću da ga pljačkam, reče Izabel.

Onda ću ja, reče Jo.

Nemoj, molim te.

Uzmi šta ti treba. Orobi ga. Razumeće.

Nisam lopov.

Ružna reč.

Prepirali su se, razumela ga je: od svih prijatelja i poznanika samo joj je Jo pomogao pri selidbi. Njegov uslov: tri vožnje. Nije mogla da mu plati, voleo je skupe poklone. Čaša soka stajala je na stolu, nije je ni pipnuo.

Uskoro ću opet imati novca, reče ona, onda možeš da zaželiš nešto.

Kako da ne.

Zaista sam ti zahvalna.

Idemo odavde, reče Jo.

Progurala je dušek kroz vrata stana, zamolila Joa za malo strpljenja, vratila se, posegnula u kutiju za alat i udarila šrafčigerom umivaonik. Krhotine porcelana su odskočile, jedna joj je rasekla kožu na obrazu.

Razmazala je krv po čelu i slepoočnici. Njegove rezervne ključeve bacila je u kadu. Vrata su se zatvorila za njom.

Ne pitaj ništa, reče i krenu prva. Vukla je dušek za sobom, četiri sprata niz stepenice, Jo je nosio dve male kutije, dobro raspoložen, zviždao je neku melodiju. Verovatno je maznuo neku sitnicu.

Prešli su ulicu, ljudi su zastajali i zurili u njih: neka ludača psuje i vuče nešto što liči na težak jorgan. Ušli su u tramvaj, vozač ne htjede da ih primi, Izabel reče: Ne budite tvrda srca. Valjda ne želite da završite u paklu. Vozač promrmlja neku psovku i krenu. Šta blenete, pomisli, nisam luda. Na trećoj stanici je sišla. Aleksanderplac, novi svet. Jo spusti kutije u lift.

Bićeš dobra devojka?

Šta hoćeš da kažeš?

Nemoj da ga zoveš.

Neću.

Plavokosih muškaraca ima kao kusiha pasa.

I ti si plav, reče Izabel.

Ja volim crnomanjaste muškarce.

Da.

Zaboravi ga. Kasnije ćeš mi biti zahvalna na tom savetu.

Ionako sam ti zahvalna, reče Izabel.

Tvoje drugarice su krave, reče Jo, drži se.

Izabel je pritisnula dugme. Sa četvrtog sprata na četvrti sprat, pomisli, sve će biti bolje. Čula je kerušu kako laje na vratima, otključala, a Rubi je odmah skočila na nju. Sipala joj je granule u plastičnu posudu, zatim je stala ispred panoramskog prozora. Televizijski toranj,

robna kuća, hotel u oblakoderu. Crkva Svete Marije. Bivša zgrada Državnog saveta. Neptunova fontana. Okrenula se i videla: grobnica okupana svetlošću. Zazidan vazduh. Sklopljena daska za peglanje na linoleumskom podu. Prepariranog mrmota uspravljenog na zadnje šape stavila je na policu za knjige iznad uzglavlja. Napravila je namaz od susama i meda, umakala je lepinja, jela i utolila napad gladi. Onda je okrenula njegov broj, ostavila poruku na telefonskoj sekretarici: Savladala su me osećanja, bila sam u šoku, stvarno moraš da mi oprostiš. Sigurno si očekivao napad besa na kraju. Zato te i nije bilo. Žao mi je. Kao i uvek, svaki put kad ne mogu da se suzdržim, izvinjavam se. Nisam htela da zovem, čak sam morala da obećam Jou da neću. Ostaviću te na miru. Ipak, bilo je lepo, zar ne? Jeste, bilo je lepo. Zaljubila sam se u tebe. Brzo se desilo. Dve novčanice su pored kreveta. Ako nisu, uzeo ih je Jo. Onda me pozovi i ja ću se pobrinuti da ti novac bude vraćen. Hteo je da te pokradem. Ali ja nisam gramziva. Hvala na svemu. I nema na čemu za sve što sam ti pružila.

Spustila je slušalicu i osetila stid. Glupa zamisao. Na radnoj površini u kuhinji stajala je velika kesa soka sa slavinicom. Jutarnji napitak. Izabel napuni čašu, isprazni je u jednom dahu. Prva noć, bez dečka, mozganje uništava. Berlinski raspad: telo joj je varničilo i gorelo. Skretanje pažnje – obrisala je kvaku na vratima razblaženim sirćetom. Zatim je zalepila komadić sunđera na unutrašnju stranu kaišića na peti. Sada su cipele stabilne. Mamina je ćerka. Šta bi ona sada uradila na njenom mestu? Brisala bi, čistila, ribala. Izabel se seti kutije šibica na vodokotliću i izričitog majčinog uputstva: kada u kupatilu neprijatno miriše, sagori šibicu.

Ne zatvaraj oči, pomisli Izabel, gotovo je. Keruša Rubi je zabila njušku u stari tepih i rila grizući ga. Napolje iz ćelije.

Napolju: mesec koji kaplje. Pustila je Rubi s povoca, zviždukom je dozvala nazad – njen lavež je plašio žene. Kuja i gazdarica otišle su do kluba u podzemnom prolazu. Pripadnik obezbeđenja joj dade znak rukom da prođe, poznavao je njenog bivšeg dečka, znao je da više nisu zajedno, bilo mu je svejedno. Korišćenje toaleta za ljude koji nisu gosti košta 50 centi, na to je mnogo pazio. I na mlade perverznejake. Sto za stajanje u mračnoj niši, Izabel je krenula prema njemu držeći Rubi čvrsto na povocu, posle kratke rasprave s jednim studentom izborila se za barsku stolicu. Konobar je hitro došao, naručila je najjeftinije piće. Pod slabom tamnožutom svetlošću igrale su žene u svetlucavim majicama. Proveravale su izrez: ni predubok, ni preplitak. Izbacivale su koktele kroz znoj. Jaka rakija s dodatkom slatkog voća. Svi su blenuli, Izabel se nije osećala jadno. Kapi kiše udarale su u prozore, kratkotrajni pljusak.

Tu je bila zaštićena od vetra i zlovolje. Stari američki šlageri, ne glasni, moglo je da se razgovara. Voda je prestala da pada s neba, Izabel je posmatrala: jedna devojka je brisala vrhove lakovanih cipela papirnom salvetom. Njena drugarica je popravljala karmin. Detinja tela koja se ljuljaju. Neka žena klimnu glavom u Izabelinom pravcu – ko je to? Neko iz kulturnih krugova, neka asistentkinja. Sedela je s maloletnicima za stolom. Statisti. Ipak nisu maloletnici, imaju malo više od osamnaest godina, sigurno su morali da pokažu isprave obezbeđenju. Nasred stola trolitarska čaša svetlog piva s koka-kolom,

piće se zove „crnac“, a ko ga naruči, široko se ceri. Mladi majmuni opijeni slobodom.

Izabel je izbrojala drečavozelene savitljive slamke u čaši: osam komada. Srkali su, približili glave i srkali. Momak i devojka jedno pored drugog, ruke i ramena su im se dodirnuli, momak je nešto šapnuo devojci na uvo, ona je pokazala prstom na plesni podijum. Uvredio se, povlačio je piće kroz slamku. Nije ga više držalo mesto, nevoljno je ustao. Niko iz društva ga nije zamolio da ostane.

I devojka je ustala, bez pozdrava je pohitala prema podijumu. Tanke visoke potpetice, crveni đonovi. Očigledno joj se sviđao sitan karo-dezen na odeći. Jedna od onih prsatih. Potcenjivala je prednosti koje to donosi u borbi za muške poglede. Mladić je izleteo iz kluba.

Odbegla kaluđerica umeša se među napaljene – Izabel se nije našminkala, nije se držala pravila napaljenih, u ponoć, ili malo kasnije, napustiće njihov svet. Keruša neće osetiti miris muškarca na njoj. Ponekad bi Rubi pomislila da je neko ljubio njenu gazdaricu. Onda bi se izvrnula na stranu, odglumila grč, Izabel bi je pomilovala po zadnjoj nozi, bol bi prestao. Ponekad bi osetila psa lualicu i lajala na sve i svakog. Sada je spavala pokraj Izabelinih nogu.

Iz mraka sa njene leve strane istupio je muškarac. Mlad, nežne malje na obrazima. Usamljena duša otupi. U predelu Adamove jabučice tetovirao je medicinski crtež grkljana. Da li je čekao pravi trenutak? Da. Da li se namerio na nju? Da. Prodorno je pogledao Izabel, hteo je da glumi muškarca. Skinuo je masku koju su stavljali fini muškarčići. Njegova majica bila je izraz ljubavi prema nekom pomahnitalom ubici. Pantalone

su mu visile, linija između guzova bila je samo dopola pokrivena.

Gubiš vreme, reče Izabel, ovde sam samo da gledam.

Ne mora odmah da bude ljubav, reče on.

Ne mora odmah da bude ono čemu se nadaš.

Potpuno nepoznat muškarac. Hladan ekser u Izabelinim grudima. Kasnije je htela samo da spava, bez zadovoljenog muškarca u krevetu. Konobar spusti čašu crnog vina na sto, kuća časti, veoma cene njenog bivšeg dečka, neka i ona ima koristi od toga. Potpuno nepoznat muškarac joj priđe za korak bliže, ona se ukruti, on se ponovo udalji.

Poče da priča, govorio je prigušenim glasom: Znaš li koji mi je omiljeni zvuk? Kad se ulupano belance kašikom umeša u testo u posudi... Posudu stavim u frižider. Uveče ustanovim: testo za vafle suviše se steglo. Moram da dodam pavlaku... Izlomim čokoladu za kuvanje na male komade, sa osmehom, da, stvarno sa osmehom, ubacujem ih u šolju i stavljam šolju u šerpicu s vrelom vodom. Šerpa stoji na usijanoj plotni. Čokolada se topi na pari...

Zaboga, prestani, reče Izabel.

Mislio sam da će te to opustiti.

Muškarac s brutalnom tetovažom priča mi o domaćim vafnama. Neverovatno.

Osmeh mu se zaledio na usnama. Razmišljao je, mozgao o sledećem potezu. Dečko sa uredno začušljanom frizurom na razdeljak. Trudi se da deluje bezazleno. Razočaran, jer nije ostavio utisak velikog mađioničara.

Mlađi sam od tebe, reče on.

Da, pa?

Trebalo bi da ti laska.

Ne laska mi.

Tvom psu se sviđam. Inače bi te branio.

Ona spava, reče Izabel. Spava i vari.

Prenemažeš se kao francuska sobarica. Pa neću ti oduzeti nevinost.

Izabel se opirala. Ne sme da oseti želju. Mali dečaci love mačke i seku im uši, i smeškaju se od sreće posle tog junačkog dela. U svakom dečaku se krije muškarac. Muškarci pričaju o avanturama sa ženama. Ne želi avanture s muškarcima. Spaljena divljina, svuda. Osvećljeno crnilo na zidu iza nje: njena senka je ličila na ženu u tamnim ritama. Vređalo ga je što je posvetila pažnju nečem drugom – igra je izgubila čar. Sada nije hteo da spusti loptu.

Spolja gladac, a iznutra jadic, reče on, nismo na sahrani.

Dole sam zapušena, reče Izabel.

Ma nemoj?

Ne treba niko da mi popravlja raspoloženje.

Ja bih to mogao.

Ne. Hvala.

Da li si potištena?

Ne. Dobro sam raspoložena.

Mogla je da kaže: Škrgućem zubima u snu. Moram da nosim štitnik. Izgubila sam ga. Izabel pomisli: Niko mi neće reći hvala ako iz obzira gledam u pod, ili u plafon – neću da izazivam sudbinu. Keruša se protekla, ona je počela između ušiju. Mladić je odustao. Izabel ga ugleda kako stoji pored oznojene žene koja je popravljala frizuru. Smešila mu se, ohrabrivala ga. Nepunih deset minuta kasnije povukli su se u skriveni ugao.

Nije dugo potrajalo i ponovo su se pojavili. Žena je bila spremna, pristala je. Pohota izazvana drogama. Napustili su klub. I Rubi je vukla povodac, dosadilo joj je, i Izabel je dosadilo. Hladnoća posle kiše. Keruša je znala put i odvela je gazdaricu do parka Monbižu. Mesec kaplje, bleđa ploča visoko. Izabel je zurila uvis, pratila je malu životinju koja je nanjušila tragove mirisa drugih životinja. Tamo iza žbunja su se kresali, njegove ruke na njenom džemperu, sedela mu je u krilu naga od struka naniže. Izabel je produžila žurnim korakom sve dok nije ugledala policajca.

Hej, vi!

Šta? Šunjate mi se iza leđa?

Ne. Hoću da prijavim prestup.

Policajac je bolje osmotri – Berlin je pun ludaka koji slobodno šetaju, u svim delovima grada, zabavlja ih da izigravaju poštovaoce zakona. Ova žena je napeta, zaključio je da mu od nje ne preti opasnost. Njen pas je grickao travu. Šta je u pitanju?

Seks na javnom mestu, reče Izabel.

I, dalje?

Odvešću vas tamo. Krešu se ovde u parku.

Posmatrali ste ih?

Izabel shvati – policajac misli da je nastrana.

Mora da pazi. Mora da se obuzda. Njene ruke u džepovima mantila čine ga nervoznim. Da li je žrtva napada lude osobe? Zamalo da ga pita da li ga loši ljudi obeshrabruju. Odmahnula je glavom, on se ukočio kao da očekuje da bude napadnut.

Samo se šetam, reče Izabel, ne treba mene da hapsite. A koga bi onda trebalo da uhapsim?

Hajde, pođite sa mnom.

I šta onda?

Onda ćete videti svojim očima.

Molim vas, produžite, reče on.

Blud na javnom mestu se kažnjava, zar ne?

Vi baš tražite nevolju.

Ne.

Dakle: kažem vam da nastavite šetnju. Jeste li razumeli?

Kakva kukavica, prošapta Izabel.

Šta rekoste?

Ništa. Uživajte u mesečini.

Ponovo je zakoračila u mrak – znala je da će zuriti za njom, pitajući se da li je pogrešio što joj je rekao da ide. Huka u njenoj glavi, bes. Zvižduk, Rubi potrča. Tamo je stajala ona: Helga, beračica flaša. Čim joj se Izabel približila, poče da govori.

Ovde sam rođena. Nisam nikada odlazila. Tuma-ram ulicama s kokošjim slepilom. Ne prepoznajem ljude. Moraju da me oslove. Ne znam koliko košta kafa.

Košta para, reče Izabel.

Da, pare, reče Helga.

U to se razumela. Za dobru flašu dobijala je petnaest ili dvadeset pet centi, za pivske flaše samo osam. Četiri boce, jedan evro. Nosila je teške kese, nije ni pomišljala da ih spusti. Natovarena avet. Nije imala više od pedeset kila, verovatno nije bila teža od debelog muškog stomaka napunjenog do poslednjeg crevca.

Upravo sam se žalila jednom policajcu zato što se neki par kreše – ovde u blizini.

Ti si glupača, reče Helga.

Nisam.

Helga pođe, Izabel za njom. Htede da joj ponese jednu kesu, ali je Helga ćušnu laktom sa strane. Te prazne boce njeno su vlasništvo, niko nema pravo na njih.

Jela sam žirove, viknu ona, za svinjsku mast.

Ne razumem, reče Izabel.

Došla si kao mlada dama. Misliš, sve je uzbudljivo. Sve je lepo i krasno. Berlin je najjadniji dom.

Život mi nije lak, reče Izabel.

Glupača, reče Helga, vozila sam šut u kolicima. Šišala sam. Brijala i frizirala. Brisala dečje noseve. Sekla nokte. Za dva krompira. Ništa nije pomoglo.

Kada?

Hiljadu smrti. Hiljade muškaraca, hiljade žena, hiljade dece mrtvo. Krvi i blata do guše. Smrt je padala s neba kao grad.

Rat?

Kraj rata, poslednji dani. Bacali smo leševe u krater od bombe. Pojedinačne leševe, gomile leševa. Sahranjivanje mrtvih? Nema vremena. Ljubav prema blišnjem? Nema vremena. Samo su rekli: Zaraza. Arijevske devojke bi se spandale s vojnicima pobednicima. Kurvice. I ja sam bila jedna od njih. Za brašno, maslac, šećer, slaninu, kafu. Za pivo, za mlečnu čorbu s vanilom. Za ženske čarape sa šavom. Za američku cigaru. Za falsifikovane kartice za namirnice. Crnoberzijanac. Pekač rakije. Rus, Francuz, albino – sve sam ih ljubila. Imala sam glatku kožu, stvorenu za milovanje ...

Izabel je prestala da sluša. Helga je tabanala mračnim ulicama u probušenim baštenskim kaljačama. Njen skromni imetak nalazio se u kesi sa učkurom, pri svakom koraku udarala ju je u zadnjicu. Pričala je o grubim i nežnim muškim rukama, skakala s godine na godinu:

uzimala je hleb od tuđina, a tuđini su tražili utehu posle silnog pucanja i buke.

Osetim kada neko prevrne očima, viknula je, podigla sam ćerku. Znam kada devojka pravi grimase iza mojih leđa.

Nisam ništa uradila, reče Izabel.

Ne umeš da lažeš.

Kuda idemo?

Pa, ne nosim pesak na plažu!

U redu je, Helga.

Psovala je, gundala, vikala. Izabel je ćutala, čekala. Beračica boca ne voli ljude kraj sebe. Treba joj dati vremena da se navikne. Tmina je bledela, svitanje. Keruša se umorila od duge šetnje. Helga ih je vodila skrivenim putevima do dobrotvorne ustanove u parohijskoj crkvi. Delili su milostinju i siromašni su dolazili u velikom broju.

Pustili su ih unutra, dobro su ih poznavali. Sišli su u podrum. Koščati, bradati starci. Majke. Debele žene u prevelikoj odeći. Žuti, sada već neupotrebljivi zubi, crni okovratnik. Neobuzdani vetar brisao je kroz njihove snove. Nikome u prostoriji nije bilo ispod časti da nosi prosjačku posudu naokolo. Sada su na pauzi. Sada sede za postavljenim stolovima i jedu poput ptica što ključaju crve.

Izabel uhvati ukočenu Helgu podruku, povede je do stola s dva slobodna mesta. Privezala je Rubi, obmotala kaiš oko noge stolice. Radnica na izdavanju obroka uputi joj strog pogled – svako kršenje kućnog reda nailazilo je na osudu. Izabel ne sme da misli na glad, mora da sluša. Sveštenik je propovedao o bliznakinjama: Bliznakinje razgovaraju u majčinom stomaku. Jedna sestra kaže: Ovde nam je dobro. Zašto bismo odlazile? Ništa

drugo ne postoji. Druga sestra kaže: Nemoguće da je ovo sve. Pravi život tek dolazi... Pognute glave, ruke miruju pored tanjira. Čovek prvo umre, a onda se probudi na onom svetu. Sveštenik je završio propoved, poželeo svima da ih Bog čuva i prijatan obrok. Najzad jelo. Svi su, bez izuzetka, raširili salvetu i stavili je na krilo. Sva-ko je pognuo glavu. Kolači, kafa. Radnica je prišla stolu i dozvolila da se preostali kolači spakuju. Muškarac pored Izabel odmah poče da trpa kolače u kesu. Daj, Helga, učini mi uslugu i pojedi nešto.

Sita sam.

Nisi, reče Izabel.

Helga je izvadila stari hleb iz kese, bezvoljno ga je glodala. Onda je odustala i spustila ga na veliki tanjir za kolače. Mlada majka za stolom odmah posegnu za njim, nagli pokret probudi odojče u njenom krilu. Helga je spakovala kese i izašla ispred vrata da puši.

Mislite da ste pametniji od nas? reče Izabel.

Zašto? reče muškarac.

Vadite kolače iz kese. Sve ste pokupili.

Ima dovoljno.

Uradite to smesta da ne izlazite pred Boga kao gad. Bolje se popravite pre nego što umrete.

Što se uzbuđuješ? reče mlada majka.

Duplo je teži od Helge.

To je za moje unuke, reče muškarac, zamrznuću kolače.

Mogla bi da ustupiš Helgi svoj deo, reče majka.

Poštedi našu kuću, zapali susedovu, prošapta Izabel, sedite u Božjoj kući i izgovarate bezbožničke molitve. Isekli biste Helgu na rezance jer vam je samo ždranje na pameti.

I ti si alava, reče majka, zalepila si se za nju da bi izvukla korist.

Ko je sad maznuo Helgin hleb?

Buđav hleb – bacila ga je.

Beračica flaša se očigledno predomislila, vratila se, sela, zurila, igrala se naborom stolnjaka.

Hoćeš kolače? reče muškarac.

Ne.

Čoveče, što pitate. Naravno da hoće kolače. Sutra za doručak.

Valjda može sama da kaže, reče majka.

Ako joj ne vratiš hleb, videćeš svoga boga.

Ti si za psihijatra.

Ne mlatim praznu slamu, viknu Izabel, svaki udarac pogađa.

Sveštenik će ti zabraniti pristup, reče majka, samo ako mu kažem da si mi pretila. Imam svedoke.

Tužibaba Jeca / ulovila zeca / ne sme ići kući / mama će je tući. Helga je tiho mumlala za sebe. Glasom deteta otpeva strofu do kraja.

Prava hrišćanka. Jede malo, ništa joj skoro ne treba. Skuplja flaše za otkup. O njoj govore: slaba, mrzovoljna gadura, loši zubi. Izabel ju je sažaljevala. Izabel je sažaljevala muškarca koga je grubo napala. Umoran čovek, koji u nekim danima zagnjuri lice u hvataljku za lonce. Koji zbog glasne strane muzike baca kletve ispred crkve. Sada je gledao svoja posla, a i mlada majka se odobrovoljila. Svako je zadržao komad jadnog plena, radnica koja je delila hranu nije morala da se umeša.

Keruša se uznemirila, Izabel se sagnula i počeskala je po kovrdžavom krznu oko vrata. Muškarac je gledao pored Izabel, ustupio je mesto pridošlici.

Sveštenik je čekao Kristinin dolazak, doneo joj je pun tanjir: to se smatralo velikom čašću – topli obrok iz ruke domaćina. Parče mesa veličine dlana. Lisičarke, koje su škripale pod Kristininim zubima dok je jela. Svi pogledi su bili uprti u nju, odložila je viljušku i protrljala izgrebano staklo na svom satu. Moraće da pojede sve do poslednjeg zalogaja. Ko ostavi nešto u tanjiru, važi za osobu bez srama i stida.

Ili sam od juče smršala tri kilograma, ili se haljina rastegla.

Haljina ti dobro stoji, reče Izabel.

Boje su isprane. Imam je već dugo.

Ove sezone boje ne treba da budu drečave, reče Izabel, piše u modnom časopisu.

Da.

Plavo, crveno, žuto – sve to može da se nosi. Šminka može da šljašti, ali ne i boja odeće... Kako si?

Onako.

Ohladiće ti se jelo, reče mlada majka.

To nije tvoja briga, viknu Izabel.

Mogu da sednem i na drugo mesto, reče Kristina.

Ne, ostani. Bićemo pristojne. Inače, snalaziš se?

Kako mogu? Ionako je sve gotovo.

Njena duša živi dokle god je se sećaš, reče Izabel.

Kristina poče da seče meso u zalogaje. Bilo je vreme posle topljenja snega. Mrtvi su bili sahranjeni, živi su razgovarali o mrtvima. Nevoljno je prihvatala tešenje. Čerka joj je mrtva. Naravno da se odrekla radosti. Ako je izvan života, pomisli Izabel, trebalo bi sebi da nanese blagu posekotinu. Mnogo malih posekotina. Ili da zamoli nekog muškarca da je uštine za ruku. Od toga će dobiti modrice, ali će se probuditi.

Izabel je izašla napolje bez psa, popušila cigaretu. Zurila je u drvo sa slomljenom granom, s koje su padale kapi kiše što je jenjavala. Umorna od hodanja, umorna od pričanja. Uključila je mobilni telefon, četiri poruke od majke Derje, sve od juče. Čitaće kasnije, ne sada. Vratila se za sto, pas je mahao repom.

Raskinula si s dečkom? upita Kristina.

Da. Kraj je bio loš.

Još ti je stalo do njega?

Ne smem da kukam, reče Izabel.

Jedan ode, drugi dođe.

Muškarci, reče Izabel.

Ima li naslednika?

Ima naslednica.

Kako?... A, to. Onda ju je smuvao još dok je bio s tobom.

Verovatno.

Ma, videćeš, reče Kristina, mnogi će te obožavati. Zgodna si.

To me više uopšte ne zanima.

I ja sam ostala bez oca svog deteta, reče mlada majka, nijednu drugu nije pogledao. Onda sam zatrudnela i kraj.

Ma, prebrodićeš to, reče Izabel i oseti stid. Izdrži, budi čvrsta – tako govore sveštenici vodnjikavih očiju.

Imam ideju. Ali, obećaj da ćeš pristati.

Ne mogu, reče Kristina.

Zameni ćemo stanove. Ti ćeš se useliti kod mene, ja kod tebe. Kao u stara vremena.

Nema ih više, starih vremena.

Samo dva dana. Ideš na odmor.

Pa, tek si se uselila, reče Kristina.

I još skoro ništa nisam raspakovala. Velika soba bez nameštaja. Pogled je divan.

Gde?

Aleks.* Ma znaš.

Sve to nema nikakvog smisla.

Poslušaj je, reče Helga, ne budi glupa krava.

Žene za stolom se ukočiše. U centru za pomoć siromašnima, među siromašnima, važno je pravilo: najbolje je ostaviti beračicu flaša na miru, nije druželjubiva, i ako je gnjavite, lako može da vam se desi da dobijete bocu u glavu.

Čula si. Prijaće ti.

A komšije? reče Kristina, pomisliće: Ova nova je odmah dovukla celu bulumentu.

Otkad nas zanima šta drugi pričaju, reče Izabel.

I to je tačno.

Upozoravam te, reče Kristina, pederi su postali zrela, staložena gospoda.

Malograđani?

Da, malograđani. Misle da je sve u modi. I povrh svega, nose burme.

Napuderisani heteroseksualci, reče Izabel.

Ne baš. Ali zamalo.

Više puta sam te posetila u Šenebergu – kad sam ono bila poslednji put?

Nije važno, reče Kristina.

Izabel shvati svoju grešku. Poslednji put je bila malo pre Žilijetine smrti. Zamena stanova: devojačka igra, Izabelina i Žilijetina lepa tajna. Tek su kasnije primile

* Aleks, skraćeni naziv za trg Aleksanderplac u Berlinu. – *Prim. prev.*

Kristinu kao trećeg igrača. Žilijet je umrla. Majka se uselila u ćerkin stan.

Odmah sutra, važi?

Pozvoniću ti tačno u deset ujutro, reče Kristina.

Polazak. Duže zadržavanje nije dozvoljeno. Beračica flaša je otišla. Avet, duša, odlepršali duh. Mlada majka je htela da krene, zamolila je za pratnju. Treberhilfe* danas deli ReGuKra: rezance, gulaš, salatu od krastavaca. Pridružile su se još dve žene. Sveštenik je ispraćao polusite stiskom ruke i osmehom. Izabel je hitala kući po slaboj kiši. Na nebu je odlučeno da žene ispuštaju dušu kroz usta. Muškarci – nije znala kroz koji otvor odlazi njihova duša. Dišu kroz nos kada umiru, još jedan, poslednji put. Nikada nije gledala čoveka kako umire, sama se zabavlja u životu.

Sama u ulazu u zgradu. Sama u liftu. Sama u hodniku na spratu. Sama ulazi, zaključava, pomera rezu, osluškuje. Ne čuje korake. Prethodni stanar joj je ostavio zavese. Bile su požutele i iskrzane na porubu. Bivši dečko je hteo da ga pamti kao dobrog čoveka. Preko zajedničkih poznanika ipak je saznao njenu novu adresu, kupio joj je mali frižider, mašinu za pranje rublja, lonce i tiganje. Rekao je Izabel: Nedelju dana ćeš morati da se snađeš bez bele tehnike. Tada je isporuka.

Napunila je posudu, posmatrala kerušu kako lomi dugačku kost. Čupkala je sredinu vekne hleba i oblikovala je u rastresite loptice. Koru će potopiti u vodu i ugnječiti u pseću hranu. Pomisli: Može i ovde. I ovde će slediti moj zov.

* Treberhilfe Berlin, udruženje za pomoć beskućnicima i siromašnima. – *Prim. prev.*

Otvorila je veliki prozor, stavila loptice od hleba na sims, zatvorila prozor i napravila dva koraka nazad. Čekanje. Evo. Doleteo je prvi galeb, tvrdo se spustio, krilo kojim je mahao pređe preko prozorskog stakla. Drugi galeb. Još galebova. Kljucanje i kričanje. Crvenožuti kljunovi. Tamne, okrugle oči u prljavobelom perju. Koji je najjači, koji će se izboriti za pobeđu, koji će nabosti više kuglica, koji će se sit najesti? Izabel je navijala za pticu aerodinamične građe. Vitkiji galeb je kljucanjem izbaci iz igre. Ništa nije ostalo, pokljucali su sve do poslednje loptice. Ptice odleteše u tmurno nebo. Telefon se oglasio prodornim zvukom, trgla se. Prvo je zabranila Rubi da laje, a onda pritisnula taster za javljanje.

Zdravo, mama.

Zašto nisi odgovorila na poruku?

Imala sam posla. Selidba.

Jesi li zadržala svoje stvari?

Sve do poslednje ukosnice.

Pustio te je da odeš. Tek tako.

Dobiću poklone za rastanak, mama.

Svaka mu čast. Upoznala si nas. Poljubio mi je ruku. Laskalo mi je. Dobar čovek.

Da. Nažalost, reče Izabel.

Još ga voliš.

S vremenom će njegova slika izbledeti, sigurna sam u to.

Cenim te, reče majka, ne uskačeš iz kreveta u krevet. U naše vreme to se smatra veoma modernim.

Ja sam samo ja. Nisam moderna, niti od juče.

Na prvom spratu naše zgrade stanuje žena, koja je prilično prosta. Ne ume da zadrži nijednu tajnu za sebe. Pitaj je kakve joj je boje donji veš i reći će ti. Razumeš?

Ne, reče Izabel.

Rubi se sklupčala u korpici, nežno je grickala kusi rep, lizala sjajno, crno krzno. Spustila je glavu između šapa, zatvorila oči.

Majka reče: Veoma često i veoma lako se događa da muškarci dovedu u pitanje žensku čast. Ovo je podvođačko vreme. Seks: otkopčaj pantalone, za trideset sekundi gotovo... Oprosti zbog moje otvorenosti.

Razumem. Moja drugarica – otišla je na posao s masnicom na vratu.

Čime se bavi?

Opslužuje klijente na šalteru neke banke, reče Izabel.

Dobro, nastavi.

Dakle, drugarica. Dečko ju je strasno zagrlio.

Pre bi se reklo žestoko poljubio, reče majka, zabavljajući se.

Kikoćeš se, reče Izabel.

To je šuštanje na vezi. Nastavi.

Kolege su je zezale. Jedna koleginica ju je pitala da li je držala cev od usisivača na vratu.

Bezobraznici.

Žena je samo htela da se pravi važna.

Možda. Dobila sam fotografije tvog psa.

Ženka je, reče Izabel.

Počinje u visini kolena, reče majka, nabavila si mačku koja kevdće.

Verna mi je. Štiti me.

Svako sam bira šta će i kako će.

Razgovarale su još neko vreme. Da je bila noć, Izabel bi tu i tamo zevnula i majka bi shvatila. Morala je da spava, zato je bila škrta na rečima, razgovor je zamirao,

obećala je da neće piti tablete. Majka smatra da je gutanje pilula hemijski alkoholizam. Izabel joj je poželela laku noć, ispravila se i poželela prijatan dan.

Nije bila od onih koje misle da su daleko pametnije od svoje majke. Izabel je mogla da se smeje majci zato što upotrebljava zastarele izraze, ali nije – volela je tu jogunastu damu, dostojnu poštovanja. U svakome ima zla – utuvala je to ćerki u glavu. Često nepozvana deli savete. Ali, rasteruje crnu maglu. Krupne stope kojima Izabel treba da krene.

Majka se nadala: Izabel, rođena sa zakašnjenjem, kasno prizvana, uspeće kasnije nego što zapravo zaslužuje. Usporava uspeh, to joj je majka zamerala. Borbena čvrstina, glasio je majčin zahtev. Igranje na sreću namamljuje baksuze sa drveća.*

Oglasio se kompresor frižidera. Psetance skoči na donji kraj kreveta. S vremenom je zaslužilo tu privilegiju, sada sme da spava kod gazdarice. Gašenje svetla. U snu, Izabel je stajala u pomrčini, iza nje gusto granje. Neko koga nije mogla jasno da razazna namerno je govorio izmenjenim glasom. Taj neko se udaljavao u pravcu asfaltirane ulice koja je gorela. Odras vatre senka koja baca plamene jezike. Izabel se trgnu od straha, dnevno svetlo je zbuni. Kuja spava, bok joj podrhtava. Ponovo je utonula u san i u snove.

*

* Aluzija na kompjutersku igru Dragon Age (Doba zmajeva). „Borbena izdržljivost“ je jedna od sposobnosti sa Drveta talenata. – *Prim. prev.*

Prašina debljine prsta. Budući da je ćerka napustila ovaj svet, majka je čuvala sav njen imetak. Zaprljane plišane igračke na jastucima sofe. Izabel je hodala po velikoj zabranjenoj prostoriji. Uveličana fotografija za pasoš u skupocenom ramu na zidu: Žilijet u godini svoje propasti. Nije povukla na majku, pomisli Izabel, mlada žena savršene lepote, oči vlažne, bez grudvica maskare na trepavicama. Uhvaćen je neobičan trenutak: Žilijet je gledala u foto-aparat kao da će svaki čas napasti. Izabel se nakratko nosila mišlju da se našminka – ne, bolje ne. Zatvorila je prozore, stavila Rubi povodac, obukla mantil od nepropustljivog materijala, izvadila novčanicu iz novčanika, sakrila je u korpi za veš.

Turci i Arapi u Stajnmecštraseu. Glave porodice, lutajućih pogleda: u ovom neprijatnom kraju njihovim ćerkama pretila opasnost. Svako je zaokupljen sopstvenim životom i svojim sitnim poslovima. Muškarci su gledali Izabel kao znamenitost. Mladi stranci su odmeravali snage ispred pivnice. Nije imala želju da prođe pored njih. Bolje u suprotnom smeru, pored ograđenih ruševina, pas uz nogu. Mali bordel u sporednoj ulici pored Jorkovih mostova.* Srce od crvenog neona. Izbacivač joj dobaci: Luče, zbog tebe ću odseći uvo!

Izabel odmah pređe na drugu stranu ulice i krenu nazad. Tip je izgovorio nepristojnu primedbu na njen račun, smejući joj se iza leđa. Ispred Luterove crkve pustila je Rubi s povoca, njuškala je oko stabala bolesnog, ogoljenog drveća. Nigde žive duše. Obuzdala je

* Oko 500 metara dug deo Jorkove ulice pod mostovima. Ludvig Jork fon Vartenburg bio je pruski general-feldmaršal. – *Prim. prev.*

nestrpljenje i zastala na osvetljenom mestu pored ulične lampe. Kuja je dokaskala, nije morala da je zove – je li pobegla od neke besne životinje? Ti si jedna razmažena devojka, pomislila je i morala da se nasmeje.

Na terasama kafića u Bilovštrase videla je fine ljude kako piju špricer. Potsdamer štrase, mesto gde prostitutke čekaju mušterije. Žene sa istoka, kao iz slikovnice, mlade i lakome. Bez visokih zavrnutih čizama, bez odvezanog korseta, bez crvenog karmina. Svakog muškarca koji prođe mame zviždukom i jednom rečju: Srce!

Izabel je našla smežuranu mandarinu u džepu mantila, ljuštila je u hodu i bacala koru na ulicu. Na uglu Bilovštrase i Frobenštrase neko joj zviznu iz mraka: Sve u redu? Sve koze na broju? Srce nije prepuklo?

Već je htela da pobegne, a onda je prepoznala glas.
Herberte?

Ne tako glasno, viknu on, rasteraćeš moje stidljive mušterije.

Upadljivo napuderisani transvestit pozva je rukom ispod železničkog mosta. Izdržao je Rubino lajanje, zagrlio Izabel, napućio usta za poljubac i samo prislonio obraz uz obraz, tri puta. Cvetna kućna haljina, čvrsto zategnut široki pojas delio je stomak na veliku donju i manju gornju polovinu. Uprkos šminki i odeći, Herbert je ostao muškarac, znao je to i zato se nije brijao svaki dan. Odmeravala ga je, a on je odmeravao nju.

Rekao je: Slovenske droce nam otimaju muškarce. Oboje su znali da to nije istina: kad je posao dobro išao, Herbert je imao jednu mušteriju nedeljno, lošije od taksiiranja. Nije mu potrebno mnogo za život, daje oduška svojoj sklonosti.

Povukao ju je u kiosk Tranzenpauzenhof.* Smešni bučni muškarci, cirkuske atrakcije, dočekali su ženu i kuju dovikujući pozdrave. Nema razloga da zavide Izabel, očajno je obučena, nije se doterala za izlazak. Izvesni Fridrih je pevao neku razvratnu pesmu za zagrevanje, narod je urlao od oduševljenja. Rubi je kevtala na upadljivo našminkanog gazdu, ali mu je dozvolila da je pomazi. Imaju čaj, kafu, kikiriki i slane štapiće – šta ona želi? Čaj od nane. Herbert se naglo maši za periku, strgnu je s glave, spusti na sto, razbaruši kosu, zagladi je i napravi razdeljak.

Nadam se da se nije desilo nešto loše, reče Izabel.

Koliko si bila odsutna?

Dve-tri nedelje?

Pre će biti dva-tri meseca, reče Herbert, ne, ništa senzacionalno. Žao mi je zbog tvoje drugarice. Dobro smo se razumeli.

Jeste bila malo teška.

Ima li kod tebe nešto novo?

Otarasila sam se dečka.

Pošalji ga kod mene, reče Herbert, utešiću ga kako dolikuje.

Ne verujem da ću ga ponovo videti.

Kako ti se sviđa karmin? reče Herbert.

Tvoj?

Fina stvarčica, zar ne? Ne šljašti i ne izgledaš toliko nafrakano. Ljudi me vide i pomisle: Ala ovaj ima lepo prokrvljene usne! Čak mi je jedna slovenska droca dala kompliment.

To nije mala stvar, reče Izabel i popi gutljaj pića.

* Transenpauzenhof – naziv lokala u kome se okupljaju transvestiti. – *Prim. prev.*

Zar ne? Obično od njih dobijam samo ljutite poglede i uvrede.

Sigurno je bio skup. Šanel?

Ne, nije ništa koštao. Da, Šanel.

Ukrao si ga.

Fuj, reče Herbert.

Pazi na tašnu, viknu Fridrih, taj ima spretne prste. Voleo bih da je drugačije. Jednom sam opsluživao njegovu stalnu mušteriju. Na pola posla mi kaže: Herbertove ruke su pune žuljeva, da nije počeo da nosi teške kutije?

Ne lupetaj, reče Herbert glasno, obučeš majčin neglizje i treseš se na hladnoći. Ti si strašilo i ne možeš to da promeniš.

Umeša se transvestit Lotar, umetničko ime Lota: Vas dvojica ste prolupali.

Herbert: Ti da čutiš. Čovek nosi gojzerice i suknju na falte – da ne veruješ!

Rasplamsala se svađa, prepirali su se oko tila i karnera. Najmlađi u prostoriji počeo da imitira sovu kako povraća nesvarljive ostatke, svima je zaokupio pažnju. Reče: Očaravajući turski momci vide nas u haljinama svojih majki – zato im je nezgodno. Ne misle stvarno da smo nastrani.

Lota mu prebaci da oduzima značaj krvoprolićima. Ove godine nije bilo ozbiljnih napada. Poruge i podsmeha – toga, bogami, jeste. Janičar ode u boj, potuče se, razbije nos, vrati se kući i porodici – toga je bilo.

Herbert nije video vukove u čoporu. Skrenuo je temu razgovora na novčane probleme. Rekao je: Miševi su počeli da gladuju.

Izabel nije baš bilo jasno. Prave se da žive od vazduha, hleba i vode. Ali, imaju obline na pogrešnim

mestima. Salo se uvek lepi, reče jedan koji je sedeo za stolom pored automata za kikiriki: salo je postava, rezerva za crne dane. Šta sada? Da li je vreme nemaštine nastupilo, ili će tek doći? Žive u njemu – žene osete miris kiše, muškarci nemaštinu. Šta pomaže? Stavljanje kolutića krastavaca na podočnjake. Trljanje sjajnog nosa klicama badema. Praviti se da oko ne suzi. Ili, nešto sasvim drugo: ujutro namazati suvi hleb debelim slojem rena, dva parčeta, i hrabro pojesti sve do poslednjeg zalogaja. To boli, stimuliše, zagreva za predstojeći dan.

Herbert: Pobeđuje onaj ko se ne predaje.

Izabel je imala mnogo pitanja. Šta da radi žena kad najednom počne da se kloni muškaraca? Odgovor: Ništa. Samo nemoj da precvetaš, to je glavna stvar. Sledeće pitanje: Šta preduzeti protiv potištenosti? Odgovor: Ništa. Kuja pomaže, to će biti dovoljno, sreća nije večna.

Osnovni principi su odjednom svima dosadili. Najmlađi je oduševljeno pričao o svom stanu. Noću sedi na balkonu, jede salatu s kobasicom, pije ohlađenu rakiju.

Svađa oko odgovarajuće temperature. Rakija ima najbolji ukus kada se čuva na sobnoj temperaturi. U kafanama služe ohlađenu samo jeftinu rakiju iz diskonta.

Gazda Pauzenhofa se namrštio. Bez uvrede. Predstojeće nevreme izaziva nervozu među muškarcima u ženskoj odeći. Loše za posao. Loše za dušu. Vetar počeo žestoko da duva. Dvostruka munja osvetli noć. Odsjaj munja na nebu.

Herbert: Lekar mi je rekao da imam višak vode u telu. Ne smem da legnem, kao kad kod libele mehur ode na pogrešan kraj. Muškarci se složiše u stavu: Važno je da se plati račun i pristojno ponaša. Reči su bile upućene gazdi lokala, hteli su da ga odobrovolje.

Lota: Svake sedmice s radošću iščekujem lepu nedelju.

Fridrih ga na to nazva praznoglavom zamlatom.

Galama, metež, gazda je dreknuo da učute. Napolju tutnjava grmljavine.

Možeš kod mene da spavaš, reče Herbert, gostinska soba je čista.

Na potiljku ti opada kosa, reče Izabel.

Baš si slatka.

Hvala, spavaću kod Kristine.

Ne bojiš se?

Uspaljenih muškaraca?

Ne. Ma, znaš.

Izabel se seti. Herbert veruje u duhove. Veruje da pomeraju zavese kada noću leži u krevetu i zatvori oči. Nalet vetra nije nalet vetra, već pokret ruke duha.

Jedino što će se šunjati po sobama biće Rubi, reče Izabel.

Piće za rastanak? upita Herbert.

Bolje ne. Inače ću ujutro biti mrtva kad ustanem.

Pokret. Grlila je momke, oni to vole. U kasni sat, životna radost može da se uspostavi. Otvoriće kišobrane i otapkati kući – poneko je u vreći imao čvrstu obuću da se preobuje. Onda će, ispred televizora, piti rakiju sve dok im oči ne zasuze.

Herbert htjede da je otprati do kuće, ali ga ona odbi, zahvalivši se. Ako bog da, uskoro će se ponovo videti, do sledećeg susreta.

Izabel je otišla do Nolendorfplaca, skrenula u Mocštrase. Salon za depilaciju. Bolji restorani. Prodavnice s potreštinama za okorele pedere. Rešetke u izlozima.

Zastrašujući artikli: kožna vreća za šake, pseća maska, gas-maska, ribolovačke čizme, mesarska kecelja, korbač, kožno prstenje s bodljama. Pročitala je reklamni kajron: Igračke za odrasle, sve što zadovoljava želju za igrom. Maskirane lutke u izlogu izgledale su kao ljudi gospodari.*

Tražiš inspiraciju?

Izabel se trгла i okrenula, Rubi nije zalajala, naljutila se. Jo ju je gledao smeškajući se. Podigao je ruke kao da hoće da se zaštiti od predstojećeg udarca.

Da to više nikada nisi uradio, reče ona, zamalo da dobiješ batine.

Ko zna, možda mi se to sviđa.

Tvoja majka je jedina žena kojoj dozvoljavaš da te bije.

Bilo bi lepo, reče Jo, ona je volela decu. Sad moram da cvilim muškarcima da budu nasilni prema meni.

Ne zanima me.

Vidiš onu kuću?

Da, pa?

Samo predeš ulicu, pokucaš i sačekaš. Onda ugledaš oko kroz špijunku. Oko trepće. Ako imaš sreće, puste te da uđeš.

Ne želim.

Ionako bi morala da ostaneš napolju, jer si žena. Osim toga, lokal nije za nežne duše.

* Čovek gospodar (nem. Herrenmensch), pojam koji je prvobitno označavao predstavnika „gospodskog morala“ u filozofiji Fridriha Ničea. Kasnije je taj pojam preuzela nacionalsocijalistička ideologija. – *Prim. prev.*

Super, reče Izabel, lepo se zabavljaj.

Nije za psa čuvara, reče Jo i pruži ruku keruši. Ovo-ga puta je zalajala i Jo je ustuknuo.

Baš smešno, rekao je, pogrešno si je vaspitala.

Uglavnom radi šta hoće.

Šta radiš ovde?

Danas i sutra sam kod Kristine.

Zamena stanova, zaključio Jo, kakva je bila prva noć u novoj gajbi?

Ništa posebno, reče Izabel, pokisnućemo.

Idem tamo. Pitaću da li mogu da te dovedem. Ali, onda ćeš morati da staviš pseću ogrlicu.

Pozdravi mi velike momke, reče Izabel, i pazi da se ne povrediš.

Pretrčao je ulicu, smejući se. Izabel ga vide kako kuca na vrata, nekoliko treptaja kasnije teška vrata su se otvorila i pustili su ga unutra. Za danas je sreća previše seksualno uzbuđenih – je li ova četvrt ukleta? Ne želim da me zarazite, pomisli, postali ste zveri pohote. Reči njene majke.

Iz inata odluči da uradi ono čega se grozila: ušla je u lezbijski bar, debela žena kratke kose buljila je u nju. Toliko si debela da ne možeš da zakopčaš kožni prsluk, pomisli Izabel. Na prozorskom simsu oltar od šarenog papira, ostaci sveća u držačima od aluminijumske folije, na sredini kruga od izgorelih sveća razglednica u boji. Životinjsko božanstvo sa surlom.

Vlasnica bara prišla je njenom stolu, prepoznala ju je, osetila njenu hladnoću, donela čašu soka, pustila je na miru. Izabel je mogla neometano da pije. Žena u grubim dugačkim čizmama sela je za šank i gledala u njenom pravcu.

Nisam plen, reče Izabel ljutito, ne bleni tako požudno. Odmah joj bi žao, izvinila se. Posle kraćeg vremena i sama je sedela za šankom i slušala novosti. U ovaj bar dolaze gosti iz zapadne Nemačke, boje se da izlaze noću u četvrti u kojima se okupljaju homoseksualci. Kao u stara vremena, dok je još postojao zid. Posao dobro ide, muškarcima nije zabranjen pristup, sede, čude se i ostavljaju veliki bakšiš. Zahvalni, ljubazni muškarci bez zadnjih misli. Gazdarica je pričala o poznanicima koji su se preselili u gradove na jugu Nemačke, digli su ruke od Berlina, napustili su grad bez kajanja.

Izabel je samo slušala. Platila je, zviždukom pozvala kerušu, koja je cunjala naokolo, otišla u Kristinin stan. Nije imala posla, sela je pored prozora i posmatrala muškarca u kući preko puta. Čovek sa izbornom celom. Svetlost lampe obasjavala je njegovu голу glavu. Lampa: stilizovani precvetali maslačak. Kada je ustao i ušao u kuhinju, koja nije bila u vidnom polju, senka mu je pala na stazu u predsoblju. Senka se pomerila, treperila, izbledela u sivu traku. Ovo je njegova ispljunuta duša, pomisli Izabel. Odjednom je pogledao gore, spazio ženu na prozoru koja ga je špijunirala, prestravio se i ugasio svetlo. Izabel učini isto, ostala je da stoji u mraku i osluškivala. Bilo je hladno, smrzavala se. Usmerila je mlaz vrelog vazduha iz fena ispod jorgana, a zatim se brzo zavukla u krevet.

Probudio ju je prodoran zvuk zvana na vratima. Dnevna svetlost. Keruša je stajala pored posude, dahćući. Probuđena iz dubokog sna. Na zidu nema sata. Nazad u sobu, pogled na mobilni telefon – rano jutro. Pono-vo je zvonilo. Izabel se prišunjala hodnikom, pogledala

kroz špijunku. Muškarac, kosa izbrijana na slepoočnicama, grubo lice. Bela košulja, prljav okovratnik. Drugo dugme odozgo visi na jednom končiću.

Otvori, molim te. Čuo sam te.

Ko ste vi?

Muškarac se namrštio, sklonio prst sa zvonceta. Izabel ga je posmatrala kako razmišlja. Rubi je prednjim šapama grebala vrata.

Šta je to? reče on.

Moj pas čuvar. Stoji pored mene.

Onda nemate čega da se plašite. Pustite me da uđem nakratko.

Ne pada mi na pamet.

Molim vas, reče on.

Nije mogla da veruje, otključala mu je vrata.

Projurio je pored nje, Rubi je kratko zalajala i potrčala za njim. Izabel je išla za njima, brzo je zgrabila porcelansku figuru sa komode. On se, međutim, samo osvrtao oko sebe, pogled mu se kratko zadržao na predmetu u njenoj ruci.

Ne pomišljajte na gluposti, rekla je, ostavila sam vrata otvorena. Stepenište odjekuje, dakle, komšije sve čuju.

Gde je Žilijet? rekao je.

Nije tu.

To vidim. Dakle?

Šta hoćete od nje?

Suviše je komplikovano. Nemam toliko vremena.

Ne poznajem vas, reče Izabel.

I vi ste meni nepoznati. Ovo je Žilijetin stan. Gde mogu da je nađem?

Otišla je.

Otputovala?

Ne.

Preselila se nije. Ovo su sve njene stvari.

Jel' da?

Ne pitajte gluposti, uzviknu on. Stanovao sam ovde.
Šta?

Ja sam... Ne, bio sam joj dečko.

Nije imala dečka, reče Izabel.

Liči na nju da prećuti da postojim.

Ličilo je, reče Izabel tiho.

Šta ste rekli?

Umrla je.

Netremice je zurio u Izabel. Gledao ju je u oči. Vide-
la je u njegovim očima – šta? Bol se stegao u crnu gru-
dnu. Ožiljak na bradi, nije posekotina od brijanja. Pan-
talone zatežu na butinama. Opasnost. Ne, valjda nije.

Kada?

Želim da odete.

Kada je umrla?

Napolje, viknu Izabel.

Molim vas. Neću vam ništa.

Ne dajem obaveštenja ljudima koje ne poznajem, re-
če Izabel, hajde, idite sada.

Evo, idem. I neću ništa više da pitam.

Kada je umrla?

Napustićete stan, ja ću zaključati za vama i onda ću
vam reći.

Obećavate?

Da, reče Izabel.

Poslušao je, ona je dva puta okrenula ključ u bravi,
pogledala kroz špijunku: muškarac je samo stajao – neće
otići pre nego što sazna.

Pre četiri meseca, viknula je.

Okrenuo se, polako je silazio niz stepenice.

Iznenadila se, očekivala je još pitanja.

Gladna kuja joj je skakala uz nogu, Izabel joj je napunila posudu. Sedela je u fotelji u kućnoj haljini, zurila u ispućali lak na noktima. U velikoj kesi s donacijama dobrotvorne ustanove našla je kroasane luksuzne marke. Rok trajanja prošao pre devet dana. Otvorila je pakovanje zubima, pritom se ugizla za jezik. Krv i testo, pomisli. U kući nema kafe.

Dugo se zadržala u kupatilu. Sumorne misli – pre-slaba je da ih otera. U stanu je bilo hladno kao na gubilištu. Pokušala je dobije Kristinu, ali telefon joj je bio isključen. Vunena haljina veselih boja, vunene hulahopke, jakna od nepropustljivog materijala – presvlačenje donosi sreću.

Ispred kuće je udahnula svež vazduh. Čarolija: sunčeva svetlost. Zvečke šćućurene u hladu, videla je žene iz dnevne smene, protezale su se kao gušteri. Skoro svi stolovi na terasi lezbijskog bara bili su zauzeti.

Gazdarica reče: Da donesem Rubi činiju za vodu?

Ne. Izabel je posegnula u tašnu, rasklopila činiju i sipala vodu u nju. Čitala je vesti u novinama: na terasi nekog ugostiteljskog objekta vetar je bacio suncobran zajedno s betonskim držačem i slomio vilicu izletniku. Policija je uhapsila kradljivca automobilskih antena. U udaljenim područjima drugih kontinenata izbile su pobune, pobunjenici na fotografijama imaju zenice nalik na prepečena zrna graška.

Lezbijska gazdarica bez pitanja sede za isti sto. Pričala je: Bila sam u sauni. Dosadilo mi je, pa sam krenula da se istuširam. Muškarac, koji mi je krišom dobacivao

pogleda, potrčao je za mnom. To samo treba zamisliti. Ja gola, on go, a on kaže: Da izađemo na čašu vina – naravno, u tom slučaju bismo se pristojno obukli.

Izabel joj se nasmešila. Smešna priča, zapravo je trebalo glasno da se nasmeje. Gazdarica je uslužila druge goste: za susedni sto seli su stariji muškarac, mušterija, i momak, muška prostitutka. Mušterija: spreman i namirisani. Muška prostitutka: dno dna – jeftina pilotska jakna, pantalone na faltice koje se sužavaju prema gležnjevima, bez čarapa. Govorio je dahćućim glasom, ispitivao starijeg muškarca o svom suparniku Kinku.

Jel' dobar? upita, nije dobar?

Nemoj da mi praviš scenu, reče stariji.

Zakolji ga što pre!

Samo izvoli. Ali ja ti neću dolaziti u posetu.

Gde?

U ćorku. Hoću nešto da popijem.

On to radi s Turcima, reče muška prostitutka.

Šta?

Za dvadeset u podrumu.

Bio si prisutan.

Jok, viknu muška prostitutka, Turčinov sin ih je uhvatio na gomili. Kinko kaže da bi i sin hteo. Laž. Sin hoće ubistvo zbog povrede časti. Mota se među nama i raspituje se. Prikuplja dokaze. Siguran sam da će iseći taticu.

Popiću pivo, reče stariji muškarac.

Sin je zabranio Turčinu da izlazi, reče muška prostitutka, kod kuće može samo da razvije tepih i da se moli. Kinko misli da je majka dala sinu blagoslov. Uskoro ćemo imati muslimansko ubistvo u kraju.

To me se ne tiče.

I Kinko je upleten.

Da, pa?

Ti ga pokupiš, Turčin razvali vrata i izbode vas obojicu...

Mušterija napravi grimasu, opsova, ode. Muška prostitutka opsova, potrča za njim.

Izabel je morala zviždukom da dozove kerušu, koja se zaigrala. Zazvonio joj je telefon, sakriven broj, mrzi anonimne pozive. Verena. Zamolila ju je da se nađu pored Velikog točka, molim te, odmah. Treba joj jedan sat da stigne. Sačekaće Izabel, ne smeta joj.

Tri četvrt sata kasnije Izabel je sišla na stanici Plen-tervald. Išla je putem zalivenim katranom, desno šuma, levo male zajedničke bašte. Ne boj se. Izašavši na plato ispred zapuštenog zabavnog parka, pogledala je preko ramena. Niko je ne prati, uspjela je. Sveže ofabrana crvena rešetkasta ograda, na bočnom ulazu katanac na teškom lancu. Tamo je nepomično stajala Verena. Visoka, plavokosa žena, u svako doba godine nosi tamne naočare za sunce. Mršava, ženstveni dečak. Više od dečačkog tipa. Izabeline drugarice hoće da budu bolje žene. Prave se kao da su ih poslali u boj. Ratni zvuci postoje samo u njihovoj uobrazilji. Jedna preživa žvaku sve dok joj se ne raspadne u ustima. Drugoj krene petlja na čarapi kada je zakači dugačkim noktom. Nosem paraju nebo kada pomisle da su zaljubljene. Kada pomisle da treba da hvataju novčiće koje im bacaju nasmejani momci. Otkaçene su, pomisli Izabel, ali ne i moralno posrnule.

Dok se približavala, Verena ju je odmeravala, ustuknula je kada je Rubi počela da njuška oko njenih cipela.

Za nju su psi i mačke pripitomljeni pacovi, nikada nije mazila kućne ljubimce drugih ljudi.

Žene su se gledale, zagrljaj nemoguć. Izabel je pročitala plastificirano reklamno obaveštenje na ogradi: Obilazak Špreparka s vodičem subotom i nedeljom, posle obilaska mogućnost odmora u kafeu Mitos u Špreparku.

Hajde da uđemo, reče Verena.

Teren je sigurno pod nadzorom, reče Izabel.

Pas će nas upozoriti. Dođi.

Otišle su do dela parka pored šume, u žičanoj ogradi je bio prosečen prolaz. Izabel je zgazila ogradu, Rubi je skočila kroz otvor, žene uđoše za njom. Trava do kolena, železničke šine zarasle u korov. Trulo drvo kućice za prodaju karata. Otkočilo se nekoliko gondola na velikom točku, visile su.

Verena stade pored dečje vrteške. Ovde je dobro, reče.

Vandali ili lovci na suvenire odvalili bi glave drvenim konjčićima. Verena je zakoračila preko ulaza u dečje kočije, sklonila lišće sa sedišta, kišnica je kapala sa ivice njenog dlana. Obrisala je klupicu papirnim maramicama, sela i pokretom tela dala Izabel znak da joj se pridruži.

Radije ću da stojim, reče Izabel.

Onda će te videti.

Sela je pored Verene i odmah osetila muški miris. Muškarac koji je izdržava poklanja joj svakog meseca flašicu losiona posle brijanja. Ne podnosi parfem na ženi. Sve te priče su odvratne Izabel, ali mora da sluša priče svojih prijateljica.

Kako ti je dečko? upita Verena.

Mrtav i pokopan. Radije ću brati bele rade nego da volim. I, hvala, dobro sam. Donekle.

Prvi dečko koga sam poljubila imao je kožu kao devojčica. Poslednji muškarac koji me je poljubio odgurnuo me je. Jako sam ga ugrizla za usnu. Hteo je poljupcem da se pomiri sa mnom.

Dobro. Zašto si me pozvala ovamo?

Nekada je ovo bio divan zabavni park, reče Verena, roditelji su me jednom doveli. Uvek sam imala ružičastu šećernu vatu u kosi.

Vi sa Istoka, reče Izabel.

Šta je s nama?

Tugujete za starim vremenima. Mi na Zapadu to znamo samo iz priča starih ljudi.

Ionako nije bitno, reče Verena glasno.

Dobro. Zašto si me pozvala?

Modna revija u Parizu, reče Verena. Pružila mi se prilika da predstavim svoje haljine.

Pa, to je lepo.

Nije veliki događaj.

Ali je prilika, reče Izabel.

Baš tako. Ti ćeš doputovati vozom. Bićeš u privatnom smeštaju. Ja ću te obući i slikaćemo te.

Novac?

Ništa. Kreatori i manekeni moraju sve da plate iz sopstvenog džepa. Ako loše prođeš, napravila si izlet do Pariza. Ili će se desiti čudo i bićeš otkrivena.

Čuda ne postoje, reče Izabel.

Hoćeš da sediš kod kuće i sisaš palac?

Ne radim to.

Jedan poznanik te je video u narodnoj kuhinji.

Nije sramota, reče Izabel, imam pravo.

Pa, dobro. Baš si se srozala.

Kako to misliš?

Ode dečko, ode super stan, reče Verena, a onda još moraš da prosjačiš od države.

Govoriš kao malograđanka.

Stvarno? Pogledaj sebe. Ništa nisi postigla u životu.

Izabel je sišla s vrteške, okrenula se s namerom da ode, zastala – popušiće još jednu cigaretu. Rekla je: Verena, ti baš nisi prijatna.

Nisam to nikada tvrdila.

Prestani da igraš igre.

I šta sad, hoćeš u Pariz, ili ne?

Ne, reče Izabel.

Nećeš?

Pa, znam kako će se sve završiti. Uvek ćeš naći nešto da mi zameriš. Kao što si već rekla: živim ispod tvog nivoa.

Samo što je izgovorila te reči, prema njoj je poleteo prvi kamen. Izabel se sagla, pozvala kuju, otrčala do rupe u ogradi i provukla se. Rubi je skočila i skiknula – jedna kamenica ju je pogodila. Žena i kuja su bežale. Izabel je čula lajanje psa čuvara, Verena će i njega naterati u beg.

Smučilo joj se da putuje samo prstom po geografskoj karti, pomisli Izabel. Da se zadovoljava onim što ima – za Verenu je to bila poruka sa kalendara.

Dok se vraćala stazom zalivenom katranom, Izabel je glasno proklinjala svoju slabu volju. Okružena je ljudima primitivnih shvatanja. Oko nje samo sanjalice detinjih očiju koje gube oslonac. Koje se ponašaju kao da treba da budu deo poretka. Kvaru joj dan. Vređaju je. Kažu: Predala si se. Kažu: Postala si neupotrebljiva i povrh

svega ponosno pokazuješ tragove istrošenosti. Kažu: Pokaži malo više desni kad se smeješ. Otkrij grudi malo više. Dopusti da te ovaj ili onaj toliko dugo ljubi da više ne možeš da dođeš do daha. Pati u tišini, nemoj da šmrcaš dok patiš. Drži se sposobnih da donose odluke, zakuni se da ćeš ih slediti. Kažu: Trudom dođi do spoznaje. Vučeš se kao crevo, preglasno pevaš kad se tuširaš. Ptice koje ujutro pevaju uveče pojede maca. Kockice su davno bacene, zna se ko će opstati, a ko će propasti... Beda.

Beda. Bes prolazi. Ne sme da se iskaljuje na Rubi, umalo da se izdere na kerušu. Otišla je na stanicu, ušla, tokom vožnje se držala za viseći držač. Slepo je zurila napolje u noć. Slepo je prava reč. Slepo tumaranje ulicama. Slepo sedenje ispod markize na terasi kafića. Na drugoj strani ulice osvetljeni izlog: crne lutke bez glave, u venčanicama, sa šlepom drapiranim u ptičje gnezdo.

Momak s kapuljačom navučenom na čelo izlete iz kafića, poče da vezuje lancima stolice za stolove.

Sad ću da krenem, reče Izabel.

Ne morate, reče momak, sklanjam unapred.

Baš teški katanci.

Prave buku, šta?

Meni ne smeta.

Ljudi masovno krađu, reče momak, naruče nešto, isprazne tanjir, obrišu ga i sakriju. Misle, ako već ostavljaju napojnicu, mogu i da ponesu posuđe i pribor za jelo.

Zvuči poznato, reče Izabel.

Radite kao konobarica?

Ne. Ali volim da kradem.

Momak ispusti katanac iz ruke. Zurio je u nju, odmahivao glavom. Nije shvatio njene reči kao šalu, ušao je unutra. Zamolila je za olovku i papir, konobar iscepa

list iz bloka za porudžbine i nevoljno joj pruži hemijsku olovku. Zapisala je Verenin broj telefona, a ispod njega: Dopao si mi se. Nisam kradljivica tanjira. Složila je ceduljicu i zamolila konobara da je da momku – razumeće. Onda je žurno otišla.

*

Počeo je ožiljak koji je svrbeo. Istegnuo leđa. Iscrtavao je prstom konture udubljenja na volanu. Ljudi na ulicama liče na lešinare. Da li ga primećuju? Imaju pametnija posla. Čovek u automobilu nije spektakl. Pogledao je na sat: Vreme je.

Javio se na posao, ukratko opisao bolest. Mnogo povraća, danas ne dolazi, nadoknadiće dan. Čovek na drugom kraju linije: Nadam se. Kraj razgovora.

Dosadni insekt mu leti oko glave. Nije osa. Nema razloga da ga tera. Da li da pokuca na vrata? Stroga, mršava žena – napašće ga. Vikaće. Mršavi pas će kevtati.

Čekanje. Posle deset minuta mu je dosadilo, htela da izađe, pojas ga zadrža na sedištu – pomisli: da li je moguće, špijuniram osobu s vezanim pojasom, koja sam ja budala.

Prašina Kosova. Pusta zemlja. Užareno nebo. Na obe strane ulice razasuta svetla: vojnik za volanom džipa od tonu i po gleda u daljinu. Oblak prašine? Bledosiva izmaglica iznad tla. Major ga opominje da se protegne na sedištu. U suprotnom će kasnije imati oštećenja od lošeg držanja. Trabunjanje sa suvozačkog mesta. Poslednja godina službe, misli vojnik, ne dozvoli da napraviš grešku, pravi se blesav i smatraj čoveka mudrim.

Potpuno otupeo, vozi pravo, pukotine i rupe u asfaltu. Albanci u čučućem položaju – nije zaseda: zuri u tragove kopanja na zemlji, kanale u blatu. Major ga požuruje, u Prištini čeka komandant štaba, Amerikanac. Važan sastanak. Štreber, pacov koji se trese, misli vojnik. Sa ovim čovekom nema šale, bore smejalice su varka. Ima izraz lica kao da se obradovao kesici grickalica s vašara. Mučitelj. Čuvaj se oficira koji se smeškaju. Vojnik gleda u retrovizor. Rolf vozi kapetana u drugom džipu. I on je, sigurno, na oprezu: ne reci ništa pogrešno, ukočeno bezizražajno lice, s time se prolazi. Prošle noći ponudio mu je domaću rakiju od seljaka. Samo naprstak, više ne. Ali, on je popio tri čaše, probudio se jutros s glavoboljom kao posle koktela od votke i šampanjca. Dvojica desetara nalivaju se alkoholom. Pravo veselje, vojnik je pevao: Pusti ih da vole, pusti ih da ljube. Ko zna kad će život da izgube.

Gluposti od juče. Dosta sada. Polja kukuruza, benzinska pumpa, trava do kolena, motel.

Major urla da bi nadjačao brujanje motora: Ne bih se zakleo da će biti mira!

Razumem, gospodine majore.

Čovek pilji u njega sa strane i čudi se. Da li je osetio miris rakije? Nemoguće. I sam miriše na jak losion posle brijanja. Zli jezici kažu: Major premazuje zvezdu i hrastovo lišće na epoletama providnim lakom za nokte. Vojnik ne mari mnogo za glasine, u logoru ima doušnika, začepi usta po komandi, ljudi brbljaju i gundaju, a oni odmah podnose izveštaj. Nadaju se olakšicama. Sad pazi.

Major drži predavanje: Mir nije za boraniju. Neprijatelj razbijen, mir uspostavljen zahvaljujući našoj vatrenoj moći. Narod mora da se prihvati posla, ali narod dangubi – zašto? Ljudi ovde – vispren narod. Muškarci: vole da

galame, zveckaju noževima. Žene: stroge, nepristupačne. Problem: zavada među porodicama, krvna osveta. Ne mislim da su kosovski Albanci ludi. A vi?

Ne, gospodine majore.

Dobro. Prikriveni problem: mentalitet. Razumete?

Ne na prvu loptu, gospodine majore.

Baš bi me začudilo. Objasniću vam: previše mladih muškaraca. Široko nebo, skućen prostor, nedovoljno igrališta za dečake. Nije im dovoljno da samo dišu. Običaji deluju, običaj je jači od bilo koje mudre reči. Da li me slušate?

Pretvorio sam se u uvo, gospodine majore.

Samo nemojte da mi zaspate. Dakle, običaji. Način života. Ljubav veoma složena stvar. Momak ne može da ode devojci, pa nestanu u žbunju. Otac, braća, rođaci devojke išćupaju momku srce iz grudi. Patnja zbog ljubavi? Zaboravite! Mržnja se nagomilala. Albanac ima baš mrgodan pogled, šta mislite?

I ja sam primetio.

Ubilački pogledi, urla major. Pogledi su snaga. Kada Albanac ljutito pogleda, onda laku noć. Najbolje je odmah okrenuti glavu. Ili znate neku drugu pametnu metodu?

Ne, gospodine majore.

Prašina – uskovitlali su je muškarci, ovce, vetar. Mir na ratnom području. Vojnik isteže leđa. Obe šake na volanu, pogled mu je nakratko skrenuo u stranu: čovek treba da zna da ga on sluša. Slušaj pažljivo.

Major melje. Dere se iz petnih žila. Rupa, vozilo se zaljuljalo. Vojnik je skinuo nogu s papučice i zaradio opomenu: Obavezno moramo da stignemo na vreme, jeste li razumeli?

Razumem, gospodine majore.

Predavanje se nastavlja. Velika gomila ne čini državu, više, i mi smo prvo počistili krhotine. Ne sme se držati starog sjaja. Ovde ima plemenskih vođa, ne zovu sebe tim imenom, ali činjenica je da predvode muškarce. Nisu starci. Plemenski vođa sedi kod mene u sobi, ponudim mu čaj u čaši u obliku lale, on stavi pet kockica šećera u čašu, ali ne meša. Primećuje moj pogled i kaže: Takav je kod nas običaj. Razumete?

Ne na prvu loptu, gospodine majore.

Ovako stoje stvari: U selu tog čoveka crni čaj se pije bez šećera. Ali žele da pokažu da to nije zbog nestašice šećera. Zato su izmislili mali obred. Zapravo, besmislen ritual. Tradicija duga čitavu večnost. Sin to vidi od oca i prenese sinu. I tako dalje.

Onda dođu Nemci i kažu: Bolje je ekonomisati. Višak šećera može da se zameni, na primer, za rakiju.

Prokletstvo, osetio je zadah rakije. Vojnik se nakratko zgrčio, istegao se, pritisnuo leđa na naslon sedišta – odmerava ga. Bez stiskanja vilica, major će primetiti da mu igraju mišići brade. Rolf ga je doveo u nezgodnu situaciju, biće posledica. Trećina puta pređena prosečnom brzinom od 70 km/h.

Major priča o poseti plemenskog vođe, dugo je bio u Nemačkoj, šta je radio za to vreme? Verovatno je bio političar u egzilu u nekom malom mestu. A onda odjednom kralj u rodnom selu, mladi muškarci još neće da ga izujedaju i oteraju, još može da maše štapom poglavice.

Šta me briga za tvog poglavicu? misli vojnik, ja sam samo vozač.

Pramenovi magle su nestali. Prašina na sve strane. Biće vreo dan, tabla s nazivom mesta: Suva Reka. Muškarci:

vižljasti, mišićavi, četvrtastih lica. Usput malo žena. Mala povorka starica, jedna trlja jabuku krajem marame prebačene preko ramena. Svetlost se prelama na šljokicama.

Major ukočeno gleda napred, maše im tip koji čuči pored kanistra, major ne reaguje. Vojnik zna da ovaj uživa svaki put kada ga radosno pozdrave. Glasine: Oficir je, doduše, u redu. Ali rana peče i boli. Srce mu je otela mlada Albanka. Devojka ima mnogo udvarača, otac i majka insistiraju na ugovorenom braku u skladu s tradicijom. Majoru je postalo prevruće, prenuo se.

Onda kaže: Pili ste.

Tako je, gospodine majore.

Jel' vas nešto muči?

Ne, gospodine majore.

Govorite, čoveče!

Tuđa zemlja, gospodine majore.

Shvatam. Čeznete za Nemačkom.

Tako je, gospodine majore.

Ako vam ne pređe u naviku, ostaće među nama.

Imate moju reč, gospodine majore. Nije loš tip, misli vojnik, mogao bi da me ocrni kod komandanta. Možda to i uradi. Ne verujem.

Veliki reklamni pano, gvozdeni nosači u ispucalom betonu: žena pije tamno gazirano piće. Oči probušene, kroz otvore zviždi vetar. Da li sam toliko pio da sam za glupeo, pita se vojnik, kakve me to misli spopadaju?

Majoru je dosta mozganja, priča da bi se razbudio: Samo izdajnici kliču stranim vojnicima. Za Albance smo samo telohranitelji u uniformi. Zar se niste zapitali šta ovde radite?

Postupam po naređenju, gospodine majore. Savršen odgovor. Važi za sve činove. Ranije je važilo pravilo: Ko